

BEVÉTELEK, KÖLTSÉGEK ÉS RÁFORDÍTÁSOK IDŐBELI ELHATÁROLÁSÁNAK SZÁMVITELE, A MAGYAR ÉS A NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁSBAN

ACCRUAL BASIS OF ACCOUNTING IN THE HUNGARIAN ACCOUNTING LAW COMPARED TO USGAAP AND IFRS

Dr. Habil. Böcskei Elvira¹, Veit Adrienn², Sőre Szabina³

¹Tanszékvezető, egyetemi docens, Pénzügyek Tanszék, BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Magyarország

²PhD hallgató, Pénzügyek Tanszék, BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Magyarország

³Számvitel MSc hallgató, BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

időbeli elhatárolás elve,
összemérés elve,
bevétel,
költség és ráfordítás,
megbízható és valós kép

Keywords:

accrual basis of accounting,
matching principle,
revenue,
cost and expenditure,
true and fair view

Összefoglalás

A cikk célja, hogy bemutassa az időbeli elhatárolás elvének és összemérés elvének érvényesülését a gazdálkodók pénzügyi kimutatásaiban függetlenül attól, hogy azok milyen számviteli szabályrendszer szerint készültek. Bemutatásra kerül az időbeli elhatárolások számvitele a különböző számviteli szabályozásban; a magyar Számviteli törvény szerint, a US GAAP, valamint a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) alapján.

Abstract

The aim of the article is to illustrate the impact of the application of the accrual basis of accounting and matching principle in the financial statements of entities regardless of the accounting system used. The accounting for accruals in different accounting regulations is briefly presented in the paper; in accordance with the Hungarian Accounting Act, US GAAP, and International Financial Reporting Standards (IFRS).

Bevezetés

A bevételek és a költségek, ráfordítások alakulása valamennyi gazdálkodó szervezetnél kiemelkedő jelentőséggel bír, függetlenül attól, hogy az IFRS, a US GAAP, vagy egy adott nemzet nemzeti szintű számviteli szabályozását tekintjük. A gazdasági események megnevezésében lehetnek eltérések, azonban a pénzügyi kimutatások egységesek abból a szempontból, hogy a hangsúly a vállalkozásról alkotott megbízható és valós kép bemutatására helyeződik. A jogalkotók - szem előtt tartva a valódiság elvét - lehetőséget biztosítanak a gazdálkodók számára a sajátosságok érvényesítésére. A bevételek, költségek és ráfordítások esetében különösen igaz az, hogy pénzügyi teljesítéstől függetlenül, az *adott időszak eredményének meghatározásakor*, a tevékenységek adott időszaki teljesítéseinek elismert bevételeit és a bevételeknek megfelelő költségeket (ráfordításokat) számításba kell venni. Összehasonlítva az IFRS, a US GAAP és a magyar Számviteli törvény (továbbiakban: Szt.) szerinti szabályozást, valamennyi esetben a számviteli politikában szükséges szabályozni a gazdasági eseményekhez kapcsolódó speciális elszámolásokat. Az alábbiakban röviden bemutatásra kerül a magyar Számviteli törvény szerinti szabályozás összehasonlítása az IFRS és a US GAAP előírásaival.

A magyar és nemzetközi szabályozás alapjai – az időbeli elhatárolás, avagy „accruals and deferrals”

A magyar szabályozásban, - ahogy a nemzetközi előírások szerint is – alkalmazni kell az összemérés és az időbeli elhatárolás elvét, miszerint a bevételeknek és a költségeknek ahhoz az időszakhoz kell kapcsolódniuk, amikor azok gazdaságilag felmerültek [1]. A gyakorlati életben számos olyan esettel találkozunk, hogy az adott gazdasági esemény több üzleti évet, időszakot is érint. Ez esetben a bevételeket és költségeket olyan arányban kell elszámolni az adott időszakban, ahogyan az az alapul szolgáló időszak és az elszámolási időszak között megoszlik [1]. A Számviteli törvény előírásai alapján tehát az időbeli elhatárolások adott időszakot érintő része megjelenik az adott időszak eredménykimutatásban, illetve külön soron szerepel a mérlegben is; eszköz oldalon az Aktív időbeli elhatárolások, forrás oldalon pedig a Passzív időbeli elhatárolások között.

A fenti alapelvek érvényesítéséhez, a megbízható és valós képet tükröző elszámoláshoz – közelítve az IFRS által előírtakhoz - a jogalkotó 2020. január 1-től bevezette a teljesítési és készülségi fok fogalmát a Számviteli törvényben, amelynek pontos meghatározását, és az elszámolás módjának meghatározását a gazdálkodóra bízta, amelyeket a gazdálkodó a számviteli politikában köteles ismertetni. A Számviteli törvény az alábbiak szerint definiálja a teljesítési és készülségi fokot:

- A *teljesítési fok* a tényleges teljesítésnek a szerződés elszámolási egységére meghatározott mértéke, amely a ténylegesen elvégzett munkáknak az elvégzendő összes munkához viszonyított - a számviteli politikában meghatározott módszer szerinti - arányát fejezi ki [1].
- A *készülségi fok* a befejezetlen termelés, illetve a befejezetlen szolgáltatás készülségének mértékét mutatja, vagyis az elvégzett tevékenységeknek – a félkész termékek, illetve a késztermékek előállításán – az összes tevékenységhez viszonyított arányát kell meghatározni [1].

Az IFRS-ekben az IAS 1 Pénzügyi kimutatások prezentálását bemutató standard a Keretelvekkel összhangban alapelveként határozza meg az elhatárolás alapú számvitel alkalmazását, ennek ellenére – tekintettel arra, hogy elvi alapú számviteli rendszerről van szó – az IFRS-ek nem tartalmazzák a magyar Számviteli törvényben előírt szabályozáshoz hasonló részletes iránymutatást az elhatárolások elszámolására és bemutatására. Ennek megfelelően a gazdálkodók cégspecifikusan, a számviteli politikájukban ismertetik az „accrual and deferral accounting” vonatkozásában meghatározott szabályait. A pénzügyi kimutatásokkal

kapcsolatban a számviteli törvénnyel ellentétben az IAS 1 csupán minimum követelményeket fogalmaz meg – nincs kötött forma és struktúra az elsődleges kimutatásokra vonatkozóan –, így nem kizárt, hogy IFRS-ek szerint készült pénzügyi kimutatásokban is találkozhatunk aktív, illetve passzív időbeli elhatárolásokkal a mérlegben, azonban a gyakorlatban a követelések és kötelezettségek között történő bemutatás a jellemző.

A nemzetközi számvitelben az időbeli elhatárolás elvének (accrual basis of accounting) alkalmazásával az ügyletekhez kapcsolódó gazdasági események hatásait – ahogy igaz ez a Számviteli törvény szerint is – arra az időszakra vonatkozóan jelenítik meg, amelyekre vonatkoznak, függetlenül a felmerüléstől és pénzügyi teljesítéstől. Az időbeli elhatárolás elve mentén készült pénzügyi kimutatások nem csak a múltbeli, akár pénzügyileg kiegyenlített ügyletekről tájékoztatják az érintetteket, hanem a jövőbeli kötelezettségekről is.

A US GAAP szerinti az összemérés elve (matching principle), mint számviteli alapelv alkalmazásának eredményeként, a jelen időszaki pénzbeáramlások/pénzkiáramlások összhangban kell, hogy legyenek a jövőbeni időszakokban várt pénzbeáramlásokkal/pénzkiáramlásokkal, ezáltal is biztosítva azt, hogy az érdekhordozók megbízható és valós képet kapjanak a társaság vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről.

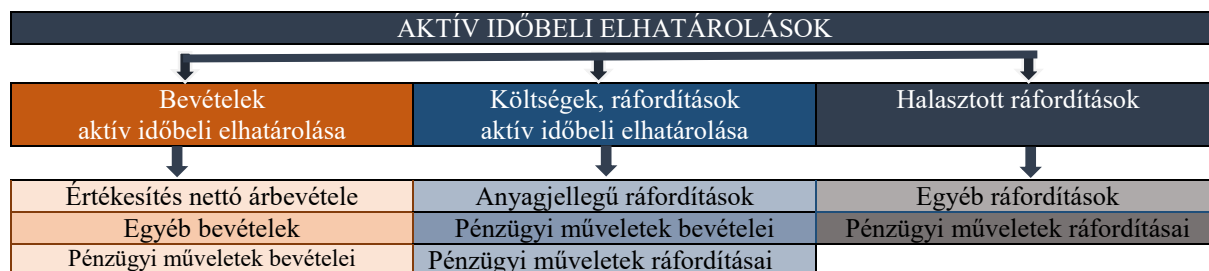
Időbeli elhatárolások elvének érvényesülése - a magyar számviteli szabályozás

Az időbeli elhatárolások a megbízható és valós összkép biztosításához járulnak hozzá, a mérleg eszköz és forrás tételeinek utolsó sorát képezik, megkülönböztetve az aktív és passzív időbeli elhatárolásokat.

Aktív időbeli elhatárolások

Az aktív időbeli elhatárolások közös jellemzője, hogy amellet, hogy a mérleg eszköz oldalán helyezkednek el, a vállalkozás eredményét javítják, megkülönböztetve az olyan járó árbevétel, kamat- és egyéb bevételeket, amelyek csak a mérleg fordulónapja után esedékesek, de a mérleggel lezárt időszakra számolandók el. Szintén az aktív időbeli elhatárolások között kell kimutatni az üzleti év mérlegének fordulónapja előtt felmerült, elszámolt olyan összegeket, amelyek költségként, ráfordításként – ideértve a halasztott ráfordításokat is – csak a mérleg fordulónapját követő időszakra számolhatók el [1]. Az aktív időbeli elhatárolásokon belül elkülönítetten kell kimutatni a bevételek, a költségek, ráfordítások időbeli elhatárolásait, és a halasztott bevételeket.

Aktív időbeli elhatárolások mérlegsorainak kapcsolata és az eredménykimutatással

Forrás: 2000. évi C. törvény a számvitelről

Bevételek aktív időbeli elhatárolása

Az értékesítés nettó árbevételét növeli az áru értékesítéséhez, szolgáltatás nyújtásához kapcsolódóan az adott üzleti évre járó, bevételek. Kiemelt figyelmet érdemelnek a két vagy több évet érintő – áru értékesítéshez, szolgáltatás nyújtásához kapcsolódó – ügyletek, ugyanis a teljesítési fok alapján kerül sor a bevételek elszámolására [1].

Az egyéb bevételek értékét növelik a mérleg fordulónapja és a mérlegkészítés között jóváírt – az üzleti évre vonatkozó – bevételek közül azok, amelyek nem tartoznak az értékesítés nettó árbevételéhez, továbbá a pénzügyi műveletek bevételéhez. A jogszabályi előírásoknak megfelelően, így a forgóeszközök között kimutatott, behajthatatlan követelések esetében, az előző üzleti években hitelezési veszteségként elszámolt összegből a fordulónap és a mérlegkészítés között jóváírt összeg. Az egyéb bevétel értékét növelik a késedelmi kamatok, bírságok, kártérítések, sérelmi díjak, kötbérek, fekbérek, behajtási költségátalány összegének, az üzleti évre járó, a fordulónap és a mérlegkészítés között jóváírt összeg. Az üzleti évre járó kártérítés esetében a biztosító által a fordulónap és a mérlegkészítés között elismert összeg aktív időbeli elhatárolásként kerül kimutatásra és az egyéb bevételek tételét érinti, míg a fordulónapig elismert összeg a követelések között kerül elszámolásra. A költségek, ráfordítások ellentételezésére, visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás szintén az egyéb bevétel tételét érinti, és aktív időbeli elhatárolásként kerül kimutatásra, amennyiben mérlegkészítésig megtörtént a támogatás elszámolása, illetve annak pénzügyi jóváírása [1], [2].

A pénzügyi műveletek bevételei esetében külön kitérünk azon esetekre, amelyek ezen eredménykimutatás sorain belül a befektetett pénzügyi eszközökből származó bevételeket és árfolyamnyereséget, továbbá az egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételeket, vagy a pénzügyi műveletek egyéb bevételeit érintik.

A mérlegben a bevételek aktív időbeli elhatárolását, míg az eredménykimutatásban a pénzügyi műveletek bevételein belül a befektetett pénzügyi eszközökből származó bevételek, árfolyamnyereségek tételei között kerül kimutatásra a tartósan adott kölcsönök, lekötött bankbetétek továbbá pénzügyi lízing esetén az adott üzleti évre időarányosa járó kamatbevétel. Ugyancsak ezen a soron kerül kimutatásra a befektetett pénzügyi eszközök között kimutatott, hitelviszonyt megtestesítő kamatozó értékpapíroknak az adott üzleti évre időarányosa járó kamatbevétele. A tartós befektetést jelentő – névérték alatt kibocsátott, vagy vásárolt – diszkont értékpapírok névértéke és kibocsátási értéke (vételára) közötti különbözetből, az adott üzleti évre vonatkozó időarányosan járó összeg szintén időbeli elhatárolásként kerül kimutatásra.

A pénzügyi műveletek bevételein belül az egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételeket között kell nyilvántartani a forgóeszközök között kimutatott adott kölcsönök, pénzeszközök, váltókövetelések, kölcsönbe adott értékpapírok, befektetési jegyek után, az adott üzleti évre időarányosan járó kamatbevételeket. A hitelviszonyt megtestesítő kamatozó értékpapíroknak az adott üzleti évre időarányosan járó kamatbevétele is a pénzügyi műveletek bevételeit érintik. Az említett tételek mellett még a fedezeti vagy nem fedezeti célú kamat swap ügyletek esetében az utolsó kamatfixálás időpontja és a fordulónap közötti időszakra az ügyletre járó kamatkülönbözete, továbbá az előre jelzett ügylet vagy biztos elkötelezettség cash-flow fedezeti ügylet esetében, a fedezeti ügyletnek a fedezett ügylet bekövetkezésének időpontjában fennálló, nem realizált nyereségéből a hatékony rész elhatárolása az, amely a pénzügyi műveletek bevételét érintik [1], [2].

A pénzügyi műveletek bevételein belül a pénzügyi műveletek egyéb bevételeket érintik a névérték alatt vásárolt hitelviszonyt megtestesítő, befektetési célú kamatozó értékpapírok kibocsátási értéke (vételára) és névértéke közötti (nyeresége) különbözet.

Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

Az aktív időbeli elhatárolások mérlegsoron belül külön kerül kimutatásra a költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása. Ez esetben a költségek, ráfordítások kerülnek elhatárolásra, így ezen elszámolás a vállalkozás eredményét javítja. A költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása az eredménykimutatás tételei közül az anyagjellegű ráfordításokat és a pénzügyi műveletek bevételeit és ráfordításait érintik.

Az anyagjellegű ráfordításokat érinti a hitel, kölcsön felvételéhez közvetlenül kapcsolódó költségek közül azok, amelyek nem az adott üzleti évet érintik. Az elhatárolás abban az esetben lehetséges, amennyiben az eszköz bekerülési értékekor ezen költségek nem kerültek elszámolásra, vagyis nem a bekerülési érték része.

A pénzügyi műveletek bevételeit érinti a nem kamatfedezeti célú, egyéb cash flow fedezeti ügyletek. Ebben az esetben – a fedezeti ügylet lejáratára későbbi, mint a fedezett ügylet bekövetkezésének időpontja – a fedezeti ügylet bekövetkezésének időpontjában fennálló, nem realizált nyereségből a hatékony rész kerül elhatárolásra.

A pénzügyi műveletek ráfordításain belül a fizetendő kamatok és kamatjellegű sort érinti váltótartozás esetén, a váltótartozás névértéke és ellenértékének különbözetéből, a következő évi rész elhatárolása.

A pénzügyi műveletek ráfordításain belül a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításait érinti a forgatási célú értékpapírok, részesedések esetén a bizományosi díj, a vásárolt opciós díj, abban az esetben, ha a díjak beváltáskor, értékesítéskor várhatóan megtérülnek.

Halasztott ráfordítások aktív időbeli elhatárolása

Az aktív időbeli elhatárolások mérleg soron belül külön kerül kimutatásra a halasztott ráfordítások aktív időbeli elhatárolása. Az eredménykimutatás tételei közül az egyéb ráfordításokat és a pénzügyi műveletek ráfordításait érintik.

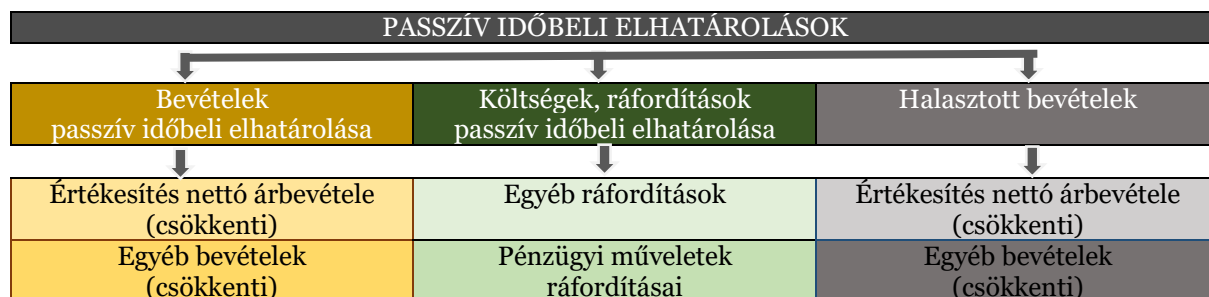
A halasztott ráfordítások aktív időbeli elhatárolását érinti, és az egyéb ráfordításokkal szemben kerül elszámolásra az ellentételezés nélkül átvállalt tartozás, amely tételt az állományba vétellel egyidejűleg el kell határolni. Szintén az egyéb ráfordítások tételét érinti elszámolásra a térítés nélkül, véglegesen átadott eszköz nyilvántartás szerinti értékének kimutatása, abban az esetben, amennyiben a vállalkozás számviteli politikájában szabályozta, hogy él az elhatárolás lehetőségével [1], [2].

A halasztott ráfordítások aktív időbeli elhatárolásaként kerül elszámolásra, és a pénzügyi műveletek ráfordításai tételét érintik a hiteltartozások, devizakötvény-kibocsátásból származó tartozások mérlegfordulónapi értékelésekor elszámolt (nem realizált) árfolyamvesztés, továbbá a kölcsönbe adott értékpapír könyv szerinti értékének a kölcsönszerződés szerinti értékét meghaladó összege, illetve az átvállalt kötelezettség miatti ráfordítás [1], [2].

Passzív időbeli elhatárolások

A passzív időbeli elhatárolások a mérleg forrás oldalán helyezkednek el, a vállalkozás eredményét csökkentik. Az eredmény csökkenése egyrészt a bevételek csökkenéséből adódik, amelyek olyan, a mérleg fordulónapja előtt elszámolt bevételek, amelyek a mérleg fordulónapja utáni időszak árbevételét, bevételét képezik, másrészt költségek, ráfordítások növekedéséből adódik, amely a mérleg fordulónapja előtti időszakot terhelő költségek, ráfordítások, azonban kiszámlázásukra csak a fordulónapot követően kerül sor, de az adott üzleti évet terhelik. Az eredményt csökkentik a mérleg fordulónapja és mérlegkészítés időpontja között, a vállalkozóval szemben érvényesített (benyújtott, ismertté vált), a mérleggel lezárt üzleti évhez kapcsolódó kártérítési igények, kártérítések, bírósági költségek, továbbá – a jóváhagyásra jogosult testület által megállapított – kötelezettségként ki nem mutatott prémiumok, jutalmak, azok járulékai.

Passzív időbeli elhatárolások mérleg sorainak kapcsolata és az eredménykimutatással

Forrás: 2000. évi C. törvény a számvitelről

Bevételek passzív időbeli elhatárolása

Bevételek passzív időbeli elhatárolásaként kerül kimutatásra az elszámolt értékesítés nettó árbevételének azon része, amely meghaladja a szerződés elszámolási egysége és a teljes szerződéses ellenértékének a mérlegfordulónapi teljesítési fok arányában számított összegét. A bevételek passzív időbeli elhatárolását érinti, az egyéb bevételekkel szemben a költségek (a ráfordítások) ellentételezésére, visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatások, juttatások összegéből az üzleti évben költséggel, ráfordítással nem ellentételezett összeg.

Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolásaként kerülnek kimutatásra az üzleti évhez kapcsolódó késedelmi kamatok, bírságok, kártérítések, sérelmi díjak, kötbérek, fekbérek, behajtási költségátalányok fizetendő összege, amely, a fordulónap és a mérlegkészítés között vált ismertté. Az eredménykimutatásban az *egyéb ráfordítások tételét* érinti.

Szintén a költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolásaként kerülnek elszámolásra, azonban az eredménykimutatásban a *pénzügyi műveletek ráfordításait, azon belül is a fizetendő (fizetett) kamatok, kamatjellegű ráfordítások* sort érintik:

- az üzleti évet terhelő, de nem esedékes kamatok időarányos része,
- a fedezeti vagy nem fedezeti célú kamat swap ügyletek esetében az utolsó kamatfixálás időpontja és a fordulónap közötti időszakra az ügyletre fizetendő kamatkülönbözet, továbbá
- az előre jelzett ügylet vagy biztos elkötelezettség cash-flow fedezeti ügylet esetében, a fedezeti ügyletnek a fedezett ügylet bekövetkezésének időpontjában fennálló, nem realizált veszteségből a hatékony rész elhatárolása.

Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolásaként kerülnek kimutatásra a pénzügyi műveletek ráfordításin belül a *pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai* között:

- a névérték felett vásárolt *hitelviszonyt megtestesítő, befektetési célú kamatozó értékpapírok kibocsátási értéke és névértéke közötti különbözet, és*
- a nem kamatfedezeti célú, egyéb cash-flow fedezeti célú ügyletek esetében – a fedezeti ügylet lejáratára későbbi, mint a fedezett ügylet bekövetkezésének időpontja –, a fedezett ügylet bekövetkezésének időpontjában fennálló, *nem realizált veszteségből a hatékony rész elhatárolása.*

•

Halasztott bevételek passzív időbeli elhatárolása

A halasztott bevételek passzív időbeli elhatárolása esetében az értékesítés nettó árbevételével szemben kerül elszámolásra, vagyis az értékesítés nettó árbevételét csökkenti a befektetett eszközök *tartós használati, üzemeltetési, kezelési jogának átengedése. Az időbeli elhatárolás feloldása* idő, vagy teljesítményarányosan történik.

Halasztott bevételek passzív időbeli elhatárolásaként kerülnek elszámolásra, és az egyéb bevételek tételeit érintik (csökkenti) a térítés nélkül, visszaadási kötelezettség nélkül átvett eszközök értéke, továbbá a fejlesztési célra, visszafizetési kötelezettség nélkül kapott támogatás, és az elengedett, harmadik személy által átvállalt kötelezettség összege, abban az esetben, ha az a kötelezettség terhére beszerzett eszközökhöz kapcsolódik. Negatív üzleti vagy cégérték esetében is az egyéb bevételekkel szemben történik az elhatárolás, amennyiben a fizetett ellenérték alacsonyabb, mint a tételesen állományba vett egyes eszközök piaci értéke, csökkentve az átvállalt kötelezettségek értékével [1], [2].

A passzív időbeli elhatárolásokon belül a halasztott bevételek között kerül kimutatásra, és a pénzügyi műveletek bevételeit csökkenti:

- az ajándékként, hagyatékként kapott, többletként fellelt értékpapírok és adott kölcsönök
- az elengedett kötelezettségek esetében, ha azok értékpapír beszerzéshez kapcsolódtak,

- kölcsönbe adott értékpapír könyv szerinti értékének a kölcsönszerződés szerinti értékét meghaladó összege

A pénzügyi műveletek bevételein belül a *befektetett pénzügyi eszközökből származó bevételek, árfolyamnyereségek, illetve a pénzügyi műveletek egyéb bevételi tétel soron kerülnek kimutatásra, attól függően, hogy a befektetések tartósak vagy sem.* A halasztott bevételek feloldására az értékpapír, a részesedés, az adott kölcsön csökkenésével arányosan kerül sor [1], [2].

Időbeli elhatárolások elvének érvényesülése - US GAAP szerinti „accrual and deferral accounting”

Az „accrual accounting” a US GAAP szabályozásban a bevételek költségek és ráfordítások elszámolására vonatkozik abban az esetben, amikor egy szerződéses ügylet esetében a teljesítési és a számlán szereplő időszak egymástól elkülönül. Nemzetközi vonatkozásban is az ügylet teljesítése a számviteli elszámolás alapja, miután így biztosítható, hogy az adott üzleti évről készített beszámoló megbízható és valós képet adjon a gazdálkodó bevételeiről, költségeiről és ráfordításairól [3]. Az elszámolás feltétele, hogy a követelés, kötelezettség elismert legyen, függetlenül attól, hogy az ügylet kiszámlázására, pénzügyi teljesítésére mikor kerül sor. Az ügyletek jellemzője, hogy a gazdasági hasznok realizálása időben eltér a teljesítés időpontjától.

Fontos előírás, hogy a bevételeknek és a költségeknek minden esetben számszerűsíthetőnek kell lenniük.

A bevételek felhalmozásaként, vagyis „accrual revenue”-ként, említi a nemzetközi szakirodalom azt az esetet, amikor az ügylet teljesítésére az adott üzleti évben sor került, azonban annak elszámolása még nem valósult meg, a számlát nem állították ki. Miután a számvitel a tényleges teljesítés időpontját – és nem a számla kiállítását (és/vagy pénzügyi teljesítés időpontját) – veszi alapul, így az ügylet egy jogosan járó bevétel esetében az adott üzleti év eredményét javítja.

A „deferral accounting” esetében a bevétel költség és ráfordítás elhatárolásra kerül, mert a teljesítés időpontja csak később, az üzleti évet követő időszakban lesz esedékes. Az elszámolás alapja minden esetben a mindkét fél (vevő és szállító) által elfogadott szerződés. Amennyiben a számla a teljes időintervallumra kiállításra kerül, el kell határolni az összeg azon része után járó tételeket, amelynek teljesítésére csak az üzleti évet követően fog sor kerülni. Az elhatárolt összeg így nem szerepel az adott üzleti év eredménykimutatásban, ugyanis a következő, jövőbeni üzleti évek eredményeit érintik.

A halasztott bevételekként vagyis „Deferred Revenue”-ként, „Unearned Revenue”-ként vagy Prepaid Revenue”-ként említi a nemzetközi szakirodalom, amikor a gazdálkodó társaság a két fél által elfogadott szerződéshez kapcsolódóan, számla ellenében, a vevőtől a szerződésben meghatározott teljes szolgáltatási időszakra előzetesen befolyt bevételt nem realizálja egy összegben az eredményben, mert a bevétel egy jövőbeli elszámolási időszakra vonatkozik, így ez halasztott bevételként időarányosan kerül kimutatásra. A számlázott összeget / vevő által kifizetett összeget el kell határolni, amennyiben a termék szállítása vagy a szolgáltatás teljesítése még függőben van, így a bevétel alapvetően egyelőre nem realizálható bevételnek minősül. A vevő számára a gazdálkodó szerződéses kötelei által a termék/szolgáltatás teljesítési kötelezettségének nem, vagy csupán részben tett eleget, azonban a vevő részére a gazdálkodó egység által a teljes időszakra már kiállított számlát a vevő egy összegben teljesítette. Ebben az esetben ezt az összeget a gazdálkodónak a mérlegben a rövid lejáratú kötelezettségek („Current Liabilities”) között kell kimutatnia, ha a teljesítési időszak a következő 12 hónapra szól. Abban az esetben, ha a vevő olyan szolgáltatás igénybevételére fizetett előre, amelyet várhatóan több éven keresztül nyújt a szállító, akkor a 12 havi időintervallumon túli bevételt hosszú lejáratú kötelezettségek („Long-term liability”) között kell kimutatni. Az „unearned revenue” kötelezettségként való szerepeltetésének oka, hogy a gazdálkodó egység termék/szolgáltatásnyújtás formájában kötelezettséget vállal a vevővel szemben, mivel a szolgáltatási időszakra vonatkozóan fennáll annak a lehetősége, hogy a

gazdasági társaság nem teljesíti ezen kötelezettségét vagy az vevő időközben visszamondja a megrendelést (amennyiben erre szerződés szerint lehetősége van).

A US GAAP keretelvek alapján az „accounting conservatism”, azaz a számviteli konzervatív szemlélet alkalmazása kardinális kérdés. A számviteli konzervativitás biztosítja, hogy a vállalat a pénzügyi kimutatásaiban a vevőkkel kötött szerződésekből származó bevételt ne becsülje túl és számolja el értékesítésből származó bevételként azonnal az eredménykimutatásban (income statement), hanem konzervatív módon halasztott bevételként, amennyiben az elvégzendő feladatokat a vállalat még nem teljesítette vagy fokozatosan teljesíti. Az óvatosság, a konzervativizmus a bizonytalan körülmények között szükséges becslések elkészítéséhez szükséges döntésekben az elővigyázatosság egy bizonyos szintű alkalmazása úgy, hogy ezáltal az eszközök vagy a bevételek ne legyenek felülértékelték és a kötelezettségek, vagy a ráfordítások ne legyenek alul értékelték [7].

A „prepayment amortization” metodológiához abban az esetben kell folyamodni számviteli szempontból, amennyiben a szerződésben foglaltak szerint a termékek/szolgáltatások igénybevételének ellentételezésére a fizetési kötelezettségnek előzetesen tesz eleget a vállalat. Ezek olyan, a szállítónak számla ellenében előre kifizetett díjak, amelyeket nem abban a számviteli időszakban számol el a gazdálkodó az eredmény terhére, amelyben azokat pénzügyileg teljesíti, hanem jövőbeli elszámolási időszakokban kell realizálni, amikor a kapcsolódó termék/szolgáltatás teljesítés a szállító részéről megtörténik és ezzel párhuzamosan a vevő részéről történő termék/szolgáltatás felhasználás is több időszakot ölel fel. A gazdálkodó egységnek így eszközként és nem kötelezettséggként kell elszámolnia az előre megfizetett költségeket, mindaddig amíg a szállító elvégzi az esedékes szolgáltatásokat a szerződésben meghatározott feltételek alapján. A megelőlegezett számlakifizetések következtében felmerült költségeket mérlegben a forgóeszközök („Current Assets”) között kell kimutatni, amíg azok felhasználásra nem kerülnek, ami a kezdeti nyilvántartásba vételtől számítva egy éven belül megvalósulnak. Amennyiben egy éven túl szolgálja eszközként a vállalkozás üzletmenetét, abban az esetben a befektetett eszközök („Non-current Assets”) között kell kimutatni az egy évet meghaladó időintervallumra eső költségtömeget.

Az előre kifizetett költségek típusai többek között a következők lehetnek: jövedelemadó előleg, bónusz előleg, biztosítási díj, egészségbiztosítási díj, életbiztosítási díj, bérleti díj, igazgatási díj, általános és speciális IT jellegű költség. Az általános és speciális IT jellegű költségtömeg szoftver, szoftver karbantartás, szoftver előfizetés, hardware, hardware karbantartás, IT konzultáns, adatközponti és hálózati költségeket foglal magába.

Időbeli elhatárolások elvének érvényesülése – IFRS

Mint fentebb már említésre került, az IFRS számviteli alapelvei között szintén megtalálható az időbeli elhatárolás elve. Elvi alapú számviteli rendszer lévén az IFRS-ek nem tartalmaznak részletes elszámolásra és bemutatásra vonatkozó szabályokat az elhatárolások vonatkozásában, azonban az iránymutatás hiánya nem jelenti azt, hogy az IFRS standardok előírásait követve ne felelnénk meg az időbeli elhatárolások és az összemérés elvének. A teljesség igénye nélkül vegyünk néhány példát, amelyben tükröződhetnek mind a Számviteli törvény szerinti előírások, mind a US GAAP-ből megismert szabályozások.

Bár a számviteli törvény csak 2020. január 1-től vezette be a teljesítési és készülségi fok fogalmát, az IFRS beszámolóknak régebb óta alkalmazzák ezt, köszönhetően az IAS 11 Beruházási szerződések standard szabályainak, amelyet 2018. január 1-től váltott fel az IFRS 15 Vevőkkel kötött szerződésekből származó bevételek standard (a projekt elszámolás nem változott jelentősen) [4].

Az IFRS alkalmazók többször találkozhatnak például azzal a standardok alkalmazása során, hogy egy-egy éven túli futamidejű szerződés kezdetén felmerülő költség (ráfordítás) kapcsán előírja a standard a költség (ráfordítás) eszközként való megjelenítését a mérlegben – amennyiben az megfelel Keretelvekben meghatározott eszköz fogalomnak. Teszi ezt azért, hogy a kapcsolódó szerződés futamideje alatt folyamatosan felmerülő bevétellel összhangban jelenítsük meg a kapcsolódó költséget (ráfordítást) úgy, hogy az az amortizáción/értékcsökkenésen keresztül jelenjen meg a társaság eredményében (tipikus

példa az IFRS 15 Vevőkkel kötött szerződésekből származó bevételek elszámolását szabályozó standard szerződés megkötésének költségeire vonatkozó előírásai) [4], [5].

További egyértelmű példa az időbeli elhatárolás és az összemérés elvének érvényesülésére az IAS 20 Állami támogatások, állami közreműködések standard, amely előírja, hogy az állami támogatásokat bruttó vagy nettó módon kell elszámolni [6]. A nettó módon történő elszámolás eszköz beszerzéshez kapcsolódó támogatás esetén alkalmazható, ahol a támogatás összege az eszköz bekerülési értékéből kerül levonásra, így a bevétel az eszköz hasznos élettartama alatt egy alacsonyabb összegű értékcsökkenési költségen keresztül realizálódik az eredményben [6]. A bruttó módszer lényege pedig az, hogy a támogatás összegét halasztott bevételként mutatjuk ki a mérlegben, amely az eszköz értékcsökkenésével arányosan kerül feloldásra és elszámolásra bevételként [6].

A pénzügyi instrumentumok számvitelének alkalmazása során is találkozhatunk az összemérés elvének érvényesülésével, akár az IFRS 9 által előírt effektív kamatláb módszer alkalmazására, akár a kezdeti valós érték különbözetek vagy hitelviszonyt megtestesítő pénzügyi eszközök diszkont/prémium amortizációjára gondolunk. Az effektív kamatláb módszer megköveteli, hogy a szerződések kezdetén felmerülő inkrementális tranzakciós költségeket ahelyett, hogy azonnal elszámolnánk bevételként/ráfordításként az eredményben, tekintsük a kamat részének (hiszen tartalmilag ezek esetében egy kamatról van szó) és így egy belső megtérülési ráta alkalmazásával a szerződés futamideje alatt amortizáljuk el [4]. Így a tranzakciós költségek - ahogy a kamatok maguk is - igazodnak a megkövetelt idejéhez. Amennyiben egy pénzügyi instrumentumra vonatkozóan a szerződés nem piaci feltételek mellett kötött (gondolhatunk például egy kedvezményes, akár 0%-os kamatozású munkavállalónak nyújtott kölcsönre), úgy az ügylet kezdetén keletkező valós érték különbözetet – amennyiben a valós érték meghatározása nem megfigyelhető inputok alapján történt [4] – a futamidő alatt szükséges megjeleníteni az eredményben ahelyett, hogy azt rögtön ráfordításként számolná el a kölcsönt nyújtó gazdálkodó az eredménykimutatásában.

Szintén jelentős tipikus példa az összemérés és időbeli elhatárolás elvének érvényesülésére a - Számviteli törvény által nem szabályozott – halasztott adók megjelenítése. Az IAS12 Nyereségadó standard az úgy nevezett jövőben visszaforduló átmeneti különbözetek kapcsán elvárja, hogy az IFRS alkalmazók jelenítsék meg a mérlegben a jövőben realizálódó adóbevételeket és adóráfordításokat halasztott adó követelések és kötelezettségek formájában [6].

A fenti példákban látható, hogy bár konkrét iránymutatást - úgy, ahogy a Számviteli törvényben - nem találunk, a standardokban rögzített szabályok folyamatosan szem előtt tartják az időbeli elhatárolás és összemérés elvének érvényesülését az IFRS beszámolóknak is.

Irodalomjegyzék

[1] 2000. évi C törvény a számvitelről

[2] Böcskei, E (2020): Fókuszpontban a bevételek és a költségek – az összemérés és az időbeli elhatárolás elvének érvényesülése, *Controller info* VIII. ÉVF., 2020. 4. szám, 13-21

[3] Topic -105 Generally Accepted Accounting Principles. Financial Accounting Standard Board of the Financial Accounting Foundation

<https://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobkey=id&blobnocache=true&blobwhere=1175819710691&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername2=Content-Length&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadervalue2=187338&blobheadervalue1=filename%3DASU200901.pdf&blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs>

[4] IFRS <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/>

[5] Bartha Á., Gellért H, Madarasiné dr. Szirmai A (2013): *Nemzetközi számviteli ismeretek* Perfekt Gazdasági Tanácsadó Oktató és Kiadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság

[6] IAS <https://www.iasplus.com/en/standards/ias>

[7] <https://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/LandingPage&cid=1175805317350>